

Oliemolen-inleiding

Ofschoon de oorsprong van de oliemolen niet bekend is, lijkt zij toch reeds omstreeks 1400 te hebben bestaan. Daniel Hoen werd ontslagen van de beschuldiging dat hij de vrouw van Jan Stijfbeenszoon zou bedreigd hebben, omdat deze *'des heren moelen aangetast hadde ende dair niet olie geslagen.'* Het slaan van olie wijst allicht op de oliemolen van Spaubeek. In een leenboek uit 1534 blijkt dat *'die moelen van Spaubeck'* tot de leengoederen van Arnold I Huyn behoorde. Op een verkoopaffiche van circa 1776 werd de oliemolen van Spaubeek beschreven als een *'Water-Molen op de selve rivier (Geleen), ten dienste van olie te persen ende laekens te vollen.'* In datzelfde jaar werd ze voor 6 jaren tegen 450 gulden per jaar verpacht. In de verkoop-brochure van circa 1778 stond: *'Un Moulin à huile & foulon'*, m.a.w. olie- en volmolen. Daarbij behoorden de volgende gronden: een tuin (jardin), een boomgaard (verger), weiden (des prairies), akkers (de terres labourables) op de Schinnense oeveren tenslotte op diezelfde oever land voor het weiden van schapen (des pâturages aux moutons). Gedurende eeuwen lijkt hier de situatie ongeveer dezelfde te zijn gebleven. De huidige molen stamt gedeeltelijk uit 1825. In het verloop van de Oliemolenweg naar Schinnen ziet men een duidelijke draai. Tot aan de zomer van

1779 was daar geen bocht; toen liep de weg uit Schinnen komend rechtdoor en passeerde hij ten noorden van het molengebouw. Dit is waar Dolf woonde.

Schrijnemakers, M.J.H.A. - Sint-Jansgeleen. Kasteel, hoeven en molens. Beek [L.]. Drukkerij Econoom bv, Heemkunde Vereniging Beek-L. (1985).

1.

Het najaar was ingevallen. De herfsttijloos kleurde paars. Verveeld keek Dolf Daniëls vanuit zijn werkkamer over de Stammender Lang Weide naar het Stammenderbos. Hij woonde in de Oliemolen. Waar het Hoogbeeksken een grote bocht maakt om in de Geleenbeek uit te monden.

Het was zijn bos. Het bos dat hij had leren kennen. Nu de sluiers tussen deze en gene wereld kleiner werden was het maar al te duidelijk. Het was een magisch bos met de naam Borgerwoud, de mystieke equivalent van het Stammenderbos, genoemd naar het nabijgelegen Terborgh. Dit Terborgh werd als volgt omschreven: In het schilderachtige Geleendal te Schinnen ligt te midden van de Kasteelder weidens de ruïne van de burcht Terborgh ook wel *Huis Schinnen* of het *Bovenste Huis* genoemd. De oorspronkelijke burcht van kasteel Terborgh was een woontoren gelegen

op de 'Motte' (verhoogd eiland) achter het huidige gebouwencomplex. Deze hoedanigheid, wordt al vermeld in 1285 in de huwelijksvoorwaarden van *Hendrik van Scinne* en *Ouderadis*, als *Castrum Nostrum Schinna*. In de 16e eeuw werd de woontoren verlaten.

Het huidige Terborgh is in feite een uit bakstenen opgetrokken vrij grote carréboerderij waarin in het stalgedeelte als 'Gasterij Kasteel Terborgh' wordt uitgebaat en de rest als woonhuis in gebruik is. Dit alles in de trant van de Franse regency-stijl dat wil zeggen grote ramen opgedeeld in kleine ruitjes in een hardstenenomlijsting. Opmerkelijk is de kapel uit 1613 met hoekblokken van mergel.

Kasteel Terborgh was tevens schepenbank en gevangenis, in roerige tijden. Rond de 18^e eeuw werd in de gevangenis van de burchthoeve leden van de zogenaamde 'bokkenrijders' ingesloten. De burchtkerker van de bokkenrijders zijn nog steeds te zien door het, inmiddels geblokkeerde, trapje rechts naar beneden te nemen als men door de poort gaat. In de buurt liggen de toponiemen Kasteelder weidens en de Kasteel Gewanden.

2.

Dolf Daniëls, tenger gebouwd, met bril en een stoppelbaardje, studentikoos, soms verstrooid als een professor, bergschoenen en ribfluwelen broek geaccentueerd met een eenvoudig hemd en gemillimeterd haar, ging op weg naar zijn bos. Hij liep de oprijlaan af en draaide bij de verharde weg gekomen naar links de Oliemolenweg op. Zijn Oliemolen was onherkenbaar verbouwd waarvan alleen in het metselwerk van de kant van de Geleenbeek te zien was waar de as van het molenrad naar binnen was gegaan. Precies waar een hardstenen molengat was opgevuld met baksteen. De rest van deze muur bestond uit mergelsteen. Hij liep verder en dacht aan het zogenaamde Stammenderbos. Daar waar het zwevend schaak te zien was, alweer zovele jaren geleden. Het Stammenderbos is een bosgebied in de gemeente Schinnen in de Nederlandse provincie Limburg. Het ligt ten noordoosten van Spaubeek, ten zuidoosten van Sweikhuizen en maakt deel uit van het natuurgebied het Geleenbeekdal dat beschermd wordt door de Vereniging Natuurmonumenten en is onderdeel van het Europese Natura 2000-projekt. Het bos is een hellingbos en ligt op de noordelijke helling van het Geleenbeekdal en de zuidwestelijke helling

van het Stammenderveld, een terras van Plateau van Doenrade. Boven op de berg ligt aan de rand van het Stammenderbos de indrukwekkende hoeve Stammenhof (het huis met het rode dak) ligt, een middeleeuwse boerenhoeve die in 1696 afbrandde en daarna weer werd opgebouwd. De hoeve aan de Stammen is nog steeds in functie (akkerbouw).

De huidige hoeve stamt, volgens de muurankers aan de zuidoostzijde, uit 1864. De grote graanschuur is echter uit 1772, terwijl het woonhuis uit 1911 stamt. Er is sprake van een aagte. Het woonhuis kent een bloktandversiering. Een typische Limburgse boerderij in een gesloten carré-vorm. Hierdoor was zo'n hoeve een verdedigbare vesting tegen roverbendes zoals de Bokkenrijders. Ten tijde van deze bendes woonde er op deze zelfde Stammenhof een schepen van Schinnen. In de buurt liggen de toponiemen de Stammender boomgaard, de Stammender gewande en de Moulj (veldbrandoven).

3.

Hij kwam bij de bocht in de weg, daar waar de Oliemolenweg overging in Heisterbrug. Hier had hij jaren geleden de fabelachtige eer gekregen om opgenomen te worden in het Borgerwoud. Het had

hem sindsdien niet meer losgelaten. Hij bleef met het bos en het zwevend schaak bezig. Het Borgerwoud was veel groter dan het Stammenderbos, dat bestond uit Aan den Beuke(n)boom, de Moorheide, het eigenlijke Stammenbos en het Sluntje. In het Borgerwoud kon je verdwalen. Hij was er wel eens in geweest maar niet al te ver. Het leek hem allemaal te eng. Hij bevond zich dan buiten het ruimte-tijdcontinuüm. Daar waar de synchroniciteit heerste: 'Synchroniciteit is niet raadselachtiger of geheimzinniger dan de discontinuïteiten in de fysica. Het is slechts de vastgeroeste overtuiging van de almacht van de causaliteit die het verstand moeilijkheden bereidt en die het ondenkbaar doet schijnen dat er oorzaakloze gebeurtenissen zouden kunnen voorkomen of bestaan... Zinnvolle coïncidenties zijn denkbaar als zuivere toevalligheden. Maar naarmate hun aantal toeneemt en de overeenkomst groter en nauwkeuriger is, wordt het steeds minder waarschijnlijk en meer ondenkbaar dat hier sprake van toeval is. Dat wil zeggen: ze kunnen niet meer voor zuiver toeval doorgaan, maar moeten bij gebrek aan causale verklaringen als ordeningen volgens een bepaald plan opgevat worden... Hun 'gebrek aan verklaarbaarheid' bestaat niet alleen uit het feit dat de oorzaak onbekend is, maar ook